

21. 7. 2022

ID: 115011

Odstoupení od smlouvy

Smluvní strany si mohou (v mezích obecných korektivů) sjednat pro případ odstoupení od smlouvy jeho účinky a způsob vypořádání závazku odchylně od úpravy v občanském zákoníku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 23 Cdo 2637/2020-409 ze dne 29.3.2022)

Nejvyšší soud rozhodl ve věci žalobkyně Polabské stavební CZ, s. r. o., se sídlem v O., zastoupené Mgr. Š.C., advokátem se sídlem v P., proti žalovaným 1) Summer rain Preslova, a. s., se sídlem v P., 2) MORWEN KAPPA, a. s., se sídlem v P., 3) MORWEN ALFA, a. s., se sídlem v P., a 4) Summer rain, a. s., se sídlem v P., všem zastoupeným JUDr. K.J., advokátkou se sídlem v P., o zaplacení 902 004 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 25 C 7/2015, o dovolání žalovaných proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2020, č. j. 51 Co 411/2019-363, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 1. 2020, č. j. 51 Co 411/2019-363, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 27. 6. 2019, č. j. 25 C 7/2015-312, ve výrocích I, III, IV a V, se ruší a věc se v tomto rozsahu vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 5 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se v řízení domáhala - původně pouze po žalované 4) - zaplacení částky 902 004 Kč s příslušenstvím s tvrzením, a že se jedná o cenu za práce, které provedla pro žalovanou v říjnu 2014 podle smlouvy o dílo, a že v souladu s dohodou o měsíční fakturaci provedených prací vystavila dne 6. 11. 2014 fakturu č. 14400126 v této výši, kterou žalovaná 4) nezaplatila. Tvrdila též, že pro prodlení žalované 4) s úhradou předchozí faktury odstoupila od smlouvy o dílo. V průběhu řízení bylo rozhodnuto o návrhu žalobkyně na procesní nástupnictví a rozšíření okruhu žalovaných vzhledem k rozdělení žalované 4) ve formě odštěpení sloučením, při kterém přešel majetek žalované 4) týkající se tohoto sporu na žalovanou 1). Nově se domáhala po žalované 1) plnění jako po dlužníkovi, po ostatních žalovaných z titulu ručení. Žalované namítaly, že žalobkyně za práce na díle vyúčtovala celkem částku 4 050 854 Kč, byla jí zaplacena částka 1 137 093 Kč, avšak v důsledku vad došlo ke znehodnocení díla v rozsahu částky 3 290 113 Kč (označené jako sleva z ceny díla) a že proto žalované za provedené práce nic nedluží, případně namítaly započtení nároku za znehodnocení díla do výše žalované částky.

2. Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 27. 6. 2019, č. j. 25 C 7/2015-312, uložil žalovaným povinnost zaplatit žalobkyni částku 369 933 Kč, dále žalované 1) povinnost zaplatit žalobkyni úrok z prodlení ve výši 8,05 % ročně z této částky od 8. 12. 2014 do zaplacení a žalovaným 2) až 4) povinnost zaplatit žalobkyni úrok z prodlení ve výši 8,05 % ročně z této částky od 13. 4. 2017 do zaplacení s tím, že plněním jedné z žalovaných zaniká v rozsahu jejího plnění povinnost ostatních žalovaných (výrok I), zamítl žalobu v části, ve které se žalobkyně domáhala po žalovaných zaplacení částky 532 071 Kč a dále po žalované 1) úroku z prodlení ve výši 8,05 % ročně z této částky od 8. 12. 2014 do zaplacení a po žalovaných 2) až 4) úroku z prodlení ve výši 8,05 % ročně z této částky od 12. 4. 2017 do zaplacení (výrok II), zavázal žalobkyni k náhradě nákladů řízení žalovaným ve výši 112

915 Kč (výrok III) a státu ve výši 25 878 Kč (výrok IV), a žalovaným uložil povinnost nahradit státu společně a nerozdílně náklady řízení ve výši 12 983 Kč (výrok V).

3. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalovaná 4) v postavení objednatelky a žalobkyně v postavení zhotovitelky uzavřely dne 1. 8. 2014 smlouvu o dílo, jejímž předmětem byl závazek žalobkyně zhotovit dílo označené jako „Půdní vestavba XY“, sestávající z pěti bytových jednotek. Dílo mělo být provedeno do 10. 2. 2015, přičemž dokončením díla se rozumělo úplné dokončení celé stavby, vyklizení staveniště a převzetí provedeného celého díla objednatelkou od zhotovitelky s tím, že objednatelka je povinna dílo převzít po odstranění zjištěných vad a nedodělků. Cena díla byla dohodnuta ve výši 11 401 600 Kč bez daně z přidané hodnoty (dále jen „DPH“) s tím, že veškeré práce budou fakturovány na základě dílčích měsíčních faktur, k nimž bude zhotovitelkou doložen zjišťovací protokol a soupis provedených prací. Objednatelka se zavázala uhradit 100 % dílčí fakturované částky zhotovitelce do 30 dnů od doručení faktury, a to až do dosažení 90 % z celkové ceny díla, zbytek tvořilo tzv. zádržné. V článku XI. odst. 1 písm. j) smlouvy si strany sjednaly, že právo odstoupit od smlouvy má zhotovitelka v případě prodlení objednatelky s placením jakéhokoliv peněžitého závazku vůči zhotovitelce o více než 30 dnů. Podle článku XI. odst. 4 smlouvy v případě odstoupení měla zhotovitelka neprodleně zastavit práce, zabezpečit dílo v nezbytném rozsahu a zpracovat soupis všech provedených prací včetně ocenění podle způsobu, kterým byla stanovena cena díla. Další postup byl sjednán tak, že zhotovitelka vyzve do 7 pracovních dnů od vyhotovení soupisu písemně objednatelku k dílčímu předání díla a objednatelka je povinna do 7 pracovních dnů od doručení výzvy zahájit dílčí přejímací řízení, které bude provedeno způsobem uvedeným pro řádné převzetí díla. Zhotovitelka provede finanční vyčíslení provedených a předaných prací, zúčtování poskytnutých dílčích plnění a vypracuje a doručí objednatelce fakturu za skutečně provedené a objednatelkou převzaté práce.

4. Podle dalších skutkových zjištění soudu prvního stupně žalobkyně prováděla práce na díle v období od srpna do prosince 2014. Žalovaná 4) uhradila žalobkyni fakturu za srpen 2014 a částečně fakturu za září 2014 (300 000 Kč z částky 435 680 Kč). Na fakturu za říjen 2014 (č. 14400126) vystavenou dne 6. 11. 2014 na částku 902 004 Kč bez DPH a splatnou dne 7. 12. 2014, jejíž součástí byl soupis prací k 31. 10. 2014 odsouhlasený a podepsaný technickým dozorem investora, žalovaná 4) nic neuhradila. Dopisem ze dne 14. 11. 2014 doručeným žalované 4) dne 19. 11. 2014 odstoupila žalobkyně od smlouvy pro (řádné) nezaplacení faktury za září 2014. Žalovaná 4) sporovala oprávněnost vystavení faktury za říjen 2014 (pro označení objednatele, který změnil obchodní firmu, a pro vadnost provedených prací). Žalobkyně práce na stavbě ukončila dne 15. 12. 2014, půdní vestavbu následně dokončila třetí osoba. Žalobkyně dále vystavila žalované fakturu č. 14400140 za vícepráce na částku 328 062 Kč a tzv. konečnou fakturu č. 14400142 na částku 1 683 695 Kč, zaplacení těchto částek bylo předmětem jiného soudního řízení. Celková žalobkyní fakturovaná částka za provedené práce činila 4 050 854 Kč. Na základě posudků znalců prof. Ing. Michálka a doc. Ing. Vaška byly zjištěny vady nosných ocelových a dřevěných konstrukcí díla prováděného žalobkyní, které následně nebyly odstraněny a snižovaly jakost díla (vady konstrukcí, snížení světlé výšky některých místností, nedoložení certifikátů a revizní zpráv) a jednak vedly ke zmenšení podlahové plochy půdní vestavby (vlivem posunu ocelových konstrukcí). Žalované neprokázaly, že by se tyto vady projevíly v požadavcích na snížení ceny bytů při jejich následném prodeji. Slevu za vadné provedení konstrukcí a za zmenšení podlahové plochy určil soud prvního stupně na základě znaleckého posudku zpracovaného znaleckým ústavem Jokl Appraisal, v. o. s., jeho dodatku a výsledku zástupce znaleckého ústavu Ing. Jokla celkovou částkou 532 071 Kč (z toho 202 543 Kč za vadné konstrukce - 5 % z celkové žalobkyní fakturované částky za provedené práce, neboť vadné konstrukce ovlivňovali i kvalitu celku - a 329 528 Kč za zmenšení podlahové plochy - podle prodejní ceny podlahové plochy při zmenšení o 4,07 m²), přičemž z toho sleva za práce vyúčtované fakturou č. 14400126 činila 45 100 Kč. Soud prvního stupně nevycházel ze závěrů znaleckého posudku Ing. Motýčky (a jeho výsledku), který stanovil snížení hodnoty stavebního díla na 1 067 235 Kč

(odpovídající 26 % z celkové fakturované částky), resp. snížení hodnoty stavby/bytů na 3 290 113 Kč. Jím stanovenou slevu ve výši 1 067 235 Kč považoval soud prvního stupně za příliš vysokou, neboť při jejím určení znalec vycházel z částky 11 401 600 Kč jako celkové ceny díla, které však nebylo žalobkyní realizováno celé (žalobkyně provedla přibližně 1/3 prací) a znehodnocení ve výši 3 290 113 Kč také neměl za relevantní, neboť znalec vycházel z celkového snížení tržní hodnoty díla, ač nevěděl, zda došlo k jednání o slevě z kupní ceny u jednotlivých bytů.

5. Po právní stránce soud prvního stupně věc posoudil tak, že mezi žalobkyní a žalovanou 4) byla uzavřena smlouva o dílo podle § 2586 odst. 1 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“). Konstatoval, že žalobkyni vzniklo právo odstoupit od smlouvy podle § 2001 a násl. o. z. a podle čl. XI smlouvy, neboť žalovaná 4) byla v prodlení se zaplacením faktury za září 2014, když tuto uhradila pouze částečně a s prodlením. S odkazem na § 2004 odst. 1 a 2 a § 2005 odst. 1 o. z. dovedl, že odstoupila-li žalobkyně od smlouvy dne 19. 11. 2014, zrušil se závazek ze smlouvy až k tomuto dni a odstoupením od smlouvy nemohla být dotčena práva a povinnosti stran do uvedeného data, tedy ani povinnost žalované 4) zaplatit odsouhlasenou fakturu č. 14400126 za měsíc říjen 2014, a to bez ohledu na její datum splatnosti. Námitky žalovaných, že po odstoupení od smlouvy žalobkyně nepostupovala podle článku XI. smlouvy o dílo, neměl ve vztahu k předmětné faktuře za podstatné. Odkázal na § 2610 odst. 1 a § 2611 o. z. a uzavřel, že žalobkyně provedla část díla ještě před odstoupením od smlouvy. Vznikl jí tak nárok na zaplacení částky stanovené předmětnou fakturou za říjen 2014. S ohledem na vznesenou námitku započtení soud prvního stupně dále uvedl, že žalované 4) jako objednatelce vznikl v důsledku vadného plnění žalobkyně nárok na zápočet částky znehodnocení díla ve výši 532 071 Kč (označované jako sleva z ceny díla) zjištěné znaleckým posudkem. Proto vyhověl žalobě jen co do částky 369 933 Kč s příslušenstvím a ve zbylém rozsahu (co do požadavku na zaplacení 532 071 Kč s příslušenstvím) ji zamítl. Povinnost k plnění uložil žalované 1) jako dlužníku (právnímu nástupci původního dlužníka), ostatním žalovaným jako ručitelkám [podle § 257 odst. 1 a § 258 zákona č. [125/2008](#) Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů].

6. Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I, III, IV a V (výrok I) a uložil žalovaným povinnost společně a nerozdílně zaplatit žalobkyni náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II).

7. Odvolací soud považoval skutková zjištění soudu prvního stupně za správná. Ztotožnil se též s jeho právním posouzením věci v otázce pasivní věcné legitimace žalovaných, platnosti smlouvy o dílo, odstoupení od smlouvy. Oproti soudu prvního stupně však posoudil odlišně otázku účinků odstoupení od smlouvy a jejich následků. Podle odvolacího soudu za situace, kdy žalovaná 4) ze smlouvy o dílo zčásti plnila (zaplatila fakturu za srpen 2014 a zčásti fakturu za září 2014), mohla žalobkyně v souladu s § 2004 odst. 2 o. z. odstoupit od smlouvy jen ohledně nesplněného zbytku plnění, tj. ohledně nezaplacené části faktury za září 2014, za říjen 2014, jakož i za následující období. Ohledně tohoto zbytku plnění zanikly práva a povinnosti účastníků smluvních stran, kteří se musí vypořádat podle zásad bezdůvodného obohacení. Uzavřel, že právo žalobkyně na zaplacení žalované částky proto bylo třeba posuzovat podle § 2991 a násl. o. z., a nikoliv jako plnění ze smlouvy. Připustil, že žalobkyně a původní žalovaná sice měly po odstoupení od smlouvy postupovat podle čl. XI. smlouvy, nedodržení uvedeného postupu však podle odvolacího soudu nemůže znamenat, že by nemělo dojít k vypořádání jejich vzájemných závazků. Současně dodal, že ani pokud by žalobkyně byla v prodlení se splněním povinnosti předat původní žalované provedenou část díla, resp. potřebné doklady, nemohla by tato skutečnost vést k závěru, že žalobkyně nemá na žalobou uplatněnou částku nárok. V takovém případě by podle odvolacího soudu žalovaná 4), resp. v současné době žalovaná 1), měla právo domáhat se vydání dokladů potřebných k dokončení či užívání díla, pokud by absence takových dokladů skutečně dokončení či užívání, případně prodeji předmětu díla bránila. Přisvědčil žalobkyni, že postačovalo, aby provedené práce uplatnila fakturou č. 14400126, neboť v případné faktuře,

vystavené na základě čl. XI. odst. 1 písm. j) smlouvy, by byly vyfakturovány tytéž práce totožným způsobem. Nepovažoval za správný názor žalovaných, že po odstoupení od smlouvy nárok na zaplacení prací provedených v říjnu 2014 zanikl a že pokud nebyly provedené práce po odstoupení od smlouvy opětovně vyfakturovány, není žalobou uplatněná částka splatná. Podle odvolacího soudu se jedná o tutéž částku uplatněnou na základě týchž skutečností a okolností, že na ni nemá žalobkyně právo z titulu ceny díla, ale na základě bezdůvodného obohacení, není podstatná, neboť jde pouze o právní posouzení uplatněného nároku.

8. Odvolací soud tak uzavřel, že žalobkyni svědčí z titulu bezdůvodného obohacení právo na úhradu částky 902 004 Kč vyčíslené fakturou č. 14400126 odpovídající provedeným pracím za říjen 2014, sníženou o hodnotu vadného plnění (o částku 45 100 Kč odpovídající nároku na slevu za vadné plnění za práce vyúčtované touto fakturou) na částku 856 904 Kč. Při posouzení zápočtu žalovaných odvolací soud přisvědčil závěrům soudu prvního stupně vycházejícím ze znaleckého posudku znaleckého ústavu s tím, že slevu z ceny díla nelze počítat z celkové ceny nerealizovaného díla, ani z jeho tržní ceny, nýbrž pouze z hodnoty prací provedených žalobkyní. Závěr soudu prvního stupně korigoval pouze tak, že oproti částce 856 904 Kč, na kterou vznikl žalobkyni nárok, započítal pouze částku 486 971 Kč (o další slevu ve výši 45 100 Kč již snížil plnění za práce provedené v říjnu 2014) a shodně jako soud prvního stupně dospěl k závěru, že žalobkyně má nárok na zaplacení částky 369 933 Kč se zákonným úrokem z prodlení vůči všem žalovaným s tím, že plněním jedné z nich zaniká v rozsahu jejího plnění povinnost ostatních žalovaných (s ohledem na vztah dlužníka a ručitelů).

II. Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podaly všechny žalované včasné dovolání (z obsahu dovolání je zřejmé, že jím byla napadána pouze část výroku I rozsudku odvolacího soudu, kterou byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku I o věci samé a zbylé výroky byly v dovolání zmíněny pouze jako výroky závislé), navrhly jeho změnu tak, že se žaloba v příslušné části zamítá a žalobkyně je povinna zaplatit žalovaným a státu náhradu nákladů řízení, případně navrhly jeho zrušení v napadeném rozsahu a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení, resp. v příslušném rozsahu též zrušení rozsudku soudu prvního stupně a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení. Přípustnost dovolání spatřovaly v tom, že napadený rozsudek závisí na vyřešení otázek hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, resp. otázek, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny.

10. Podle žalovaných odvolací soud nesprávně při posouzení účinků odstoupení od smlouvy postupoval podle § 2004 odst. 2, § 2005 a § 2991 a násl. o. z., přestože sjednaná smlouva o dílo obsahovala vlastní komplexní úpravu vypořádání stran po odstoupení od smlouvy, která byla odlišná od obecné právní úpravy. Argumentují ve prospěch názoru, že úprava v občanském zákoníku je dispozitivní a smluvní ujednání stran tak mají přednost před obecně závazným předpisem. Zdůrazňují, že podle smluvních ujednání (čl. XI odst. 5 a 6 ve spojení s čl. VIII) po odstoupení od smlouvy vznikala povinnost žalované 4) zaplatit žalobkyni až poté, co žalobkyně protokolárně předá část díla realizovanou do odstoupení od smlouvy žalované 4), a to včetně dokladů vztahujících se k této části díla, k čemuž nedošlo. Namítají, že odvolací soud se odchýlil při posuzování dispozitivnosti norem v soukromoprávních vztazích od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (odkazují zejména na rozsudek ze dne 13. 1. 2010, sp. zn. 31 Cdo 4356/2008, uveřejněný pod číslem 24/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, stanovisko pléna ze dne 8. 9. 2010, Cpjn 204/2007, uveřejněné pod číslem 25/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1809/2009, a ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 23 Cdo 682/2011, jež jsou veřejnosti dostupná - stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu - na <https://www.nsoud.cz>) a Ústavního soudu (nálezy ze dne 13. 10. 2004, sp. zn. III. ÚS 104/04, a ze dne 6. 3. 2020, sp. zn. II.

ÚS 3379/19, jež jsou veřejnosti dostupné na <https://nalus.usoud.cz>). In eventum pak uvádí, že otázka „zda § 2004 odst. 2, § 2005 a § 2991 a násl. občanského zákoníku jsou dispozitivní“, nebyla v rozhodování dovolacího soudu dosud vyřešena.

11. Pro případ, že by se dovolací soud neztotožnil s jejich argumentací ve vztahu k výše uvedené otázce, vytýkají žalované odvolacímu soudu nesprávnost jeho právního závěru, že po odstoupení od smlouvy nezanikl nárok na zaplacení prací provedených v říjnu 2014. Mají za to, že pohledávka na zaplacení části ceny díla vyúčtovaná fakturou č. 14400126 z titulu smlouvy zanikla a bylo třeba uplatnit (vyúčtovat) zcela novou pohledávku z titulu bezdůvodného obohacení. Jako dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu neřešenou formulují otázku „zda podle právní úpravy obsažené v § 2004 odst. 2, § 2005 odst. 1 a § 2991 a násl. občanského zákoníku je po odstoupení od smlouvy potřeba vystavit opravné daňové doklady k fakturám vystaveným před odstoupením od smlouvy na cenu plnění poskytnutých na základě smlouvy v době před odstoupením od smlouvy, které však nebyly do okamžiku účinnosti odstoupení od smlouvy uhrazeny, a zda je následně třeba na pohledávku z titulu bezdůvodného obohacení vystavit novou fakturu“.

12. Žalované se dále vymezují proti závěru odvolacího soudu, že „slevu z ceny provedeného díla nelze počítat z celkové ceny nerealizovaného díla, ani z tržní ceny předmětu smlouvy o dílo, ale pouze z hodnoty prací provedených žalobkyní“. Považují jej za nesprávnou aplikaci § 2999 o. z. odvolacím soudem. Prezентují názor, že výše jejich bezdůvodného obohacení má být určena tak, že od ceny řádně (bezvadně) zhotovené části díla se odečte znehodnocení majetku žalované 4) způsobené nedostatky zhotovené části díla. Cenu řádně zhotovené části díla je podle nich třeba odvodit z ceny celého díla sjednané ve smlouvě a výši znehodnocení majetku žalované 4) určit porovnáním tržní hodnoty bezvadného díla (sjednaný výsledek) a tržní hodnoty díla s žalobkyní napáchanými nedostatky (skutečný výsledek). Přípustnost dovolání spatřují v tom, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (rozsudků ze dne 29. 11. 2016, sp. zn. 32 Cdo 2437/2015, ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 32 Cdo 1340/2018, ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1060/2017, a ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 33 Cdo 5248/2016)

13. Žalované namítají též vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Napadají závěry znaleckého posudku Jokl Appraisal, v. o. s., které podle nich nezohledňují vliv vadného plnění žalobkyně na majetkovou sféru žalované 4) jako celek, a tvrdí, že nelze z posudku seznat, jak ke svým závěrům znalecký ústav dospěl. Poukazují na nedostatečnou kvalifikaci znalce Ing. J. Brojí proti hodnocení důkazů soudem prvního stupně i soudem odvolacím, které podle nich nezohlednily znalecký posudek Ing. M. Tvrdí, že soud prvního stupně jej nezohlednil pouze z důvodu, že jím stanovená sleva byla příliš vysoká, a že odvolací soud pouze uvedl, že námitky žalovaných v tomto směru vznesené nejsou pravdivé. Toto hodnocení důkazů považují za nepřezkoumatelné. Spatřují diskriminační přístup v tom, že byl vyslechnut Ing. J. dvakrát, zatímco Ing. M. pouze jednou, přičemž při rozporu znaleckých posudků měli být slyšeni oba znalci.

14. Žalobkyně považuje dovolání za zcela nedůvodné a navrhuje dovolání zamítnout. Ztotožňuje se s argumentací odvolacího soudu a je toho názoru, že se odvolací soud neodchýlil od ustálené rozhodovací praxe, resp. že předmětem řízení není otázka, která doposud nebyla v rozhodování dovolacího soudu řešena. Nesouhlasí s argumentací žalovaných, že nebyla splněna (ve smyslu smluvní úpravy vypořádání po odstoupení od smlouvy) hmotněprávní podmínka (předání části díla podle příslušných ustanovení smlouvy) pro vznik jakékoli pohledávky žalobkyně za žalovanými. Podle žalobkyně s ohledem na zápis z kontrolního dne č. 16 a též na e-mailovou komunikaci (jež jsou součástí spisu) není pochyb o tom, že žalovaná 4) byla dostatečným způsobem informována o připravenosti žalobkyně předat dílo ve smyslu smlouvy, avšak dne 10. 12. 2014 se za původní žalovanou k převzetí díla nedostavila žádná osoba, která by byla dílo oprávněna převzít. Nebyla tak poskytnuta ze strany žalované 4) nezbytná součinnost, což nemůže být kladeno k tíži žalobkyně. Posouzení odstoupení žalobkyně od smlouvy odvolacím soudem považuje za správné a dodává, že

předání díla nebylo podmínkou splatnosti faktur, avšak i pokud by tomu tak bylo, bylo by nutné tuto podmínku považovat za splněnou s ohledem na prodlení žalované 4). Poukazuje též na skutečnost, že předmětná faktura č. 14400126 pokrývá práce, které byly řádně provedeny ještě před samotným odstoupením od smlouvy, že splnila veškeré své povinnosti, tudíž jí vznikl nárok na zaplacení předmětné pohledávky a nedošlo k zániku jí uplatněné pohledávky podle faktury. Sdílí též závěr odvolacího soudu, že právní posouzení daného nároku (tj. zda se jedná o nárok ze smlouvy či z titulu bezdůvodného obohacení) nemá dopad na jeho existenci. S odkazem na závěry posudku vypracovaného znaleckým ústavem a na závěry soudů má za správné i stanovení výše pohledávky.

III. Přípustnost dovolání

15. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 2. 2019 (srov. čl. II bod 1 zákona č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony a čl. IV a XII zákona č. [287/2018](#) Sb., kterým se mění zákon č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), dále jen „o. s. ř.“.

16. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

17. Žalované primárně spatřují nesprávnost právního posouzení věci odvolacím soudem při řešení otázky, „zda § 2004 odst. 2, § 2005 a § 2991 a násl. občanského zákoníku jsou dispozitivní“, tj. otázky, zda se strany mohou smluvně odchýlit od právní úpravy účinků odstoupení od smlouvy a vypořádání stran po odstoupení od smlouvy obsažené v občanském zákoníku. Řešení dalších předložených otázek je podle nich odvislé od výsledku posouzení této otázky. Pakliže žalovaní v souvislosti s touto otázkou alternativně odkazují na řadu rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, v nichž byly vesměs řešeny otázky, zda jsou dispozitivní konkrétní ustanovení již neúčinných právních předpisů, je zřejmé, že se od těchto rozhodnutí odvolací soud odchýlit nemohl. V citovaných rozhodnutích nebyla posuzována výše uvedená otázka, na jejímž řešení záviselo rozhodnutí odvolacího soudu, který posuzoval vztah účastnic podle jiného právního předpisu (zákona č. [89/2012](#) Sb.). Žalovaným však lze přisvědčit, že tato otázka dosud v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu řešena nebyla, a proto je dovolání přípustné.

IV. Důvodnost dovolání

18. Dovolání je důvodné.

19. Podle § 2001 o. z. od smlouvy lze odstoupit, ujedná-li si to strany, nebo stanoví-li tak zákon.

20. Podle § 2004 o. z. se odstoupením od smlouvy závazek zrušuje od počátku (odst. 1). Plnil-li dlužník zčásti, může věřitel od smlouvy odstoupit jen ohledně nesplněného zbytku plnění. Nemá-li však částečné plnění pro věřitele význam, může věřitel od smlouvy odstoupit ohledně celého plnění (odst. 2). Zavazuje-li smlouva dlužníka k nepřetržité či opakované činnosti nebo k postupnému

dílčímu plnění, může věřitel od smlouvy odstoupit jen s účinky do budoucna. To neplatí, nemají-li již přijatá dílčí plnění sama o sobě pro věřitele význam (odst. 3).

21. Podle § 2005 o. z. odstoupením od smlouvy zanikají v rozsahu jeho účinků práva a povinnosti stran. Tím nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře (odst. 1). Odstoupení od smlouvy se nedotýká práva na zaplacení smluvní pokuty nebo úroku z prodlení, pokud již dospěl, práva na náhradu škody vzniklé z porušení smluvní povinnosti ani ujednání, které má vzhledem ke své povaze zavazovat strany i po odstoupení od smlouvy, zejména ujednání o způsobu řešení sporů. Byl-li dluh zajištěn, nedotýká se odstoupení od smlouvy ani zajištění (odst. 2).

22. Podle § 2991 o. z. kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil (odst. 1). Bezdůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám (odst. 2).

23. Podle § 2993 o. z. plnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, může každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotčeno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen.

24. Podle § 1 odst. 2 o. z. nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

25. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi (v kontextu § 1 odst. 2 o. z.) již opakovaně zdůraznil, že právní normy soukromého práva jsou zásadně dispozitivní, přičemž strany se mohou při úpravě svých práv a povinností od právních norem soukromého práva odchýlit, jestliže to zákon nezakazuje (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. 29 Cdo 5719/2016, uveřejněné pod č. 152/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 152/2018“, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. 29 Cdo 387/2016, uveřejněné pod číslem 10/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 10/2019“, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2021, sp. zn. 32 Cdo 3172/2020, uveřejněný pod číslem 85/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, dále jen „R 85/2021“; srov. též důvodovou zprávu k návrhu občanského zákoníku, sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010 – 2013, dále jen „důvodová zpráva“, s. 583, a v právní teorii např. Eliáš, K.: K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. In: Sborník mezinárodní konference XXIII. Karlovarské právnické dny. Praha. Leges, 2015, s. 60, nebo Melzer, F., Tégl, P. a kol., Občanský zákoník - velký komentář, Svazek I, § 1-117, Praha: Leges, 2013, s 51 a 52).

26. Nejvyšší soud dále dovodil, že § 1 odst. 2 část věty před středníkem o. z. vychází z toho, že takový zákaz odchýlení se bude výslovný. Výslovný zákaz určitého ujednání stran může být přímý i nepřímý. V případě přímého zákazu zákon výslovně určuje, že se určité jednání zakazuje. Příkladem přímých výslovných zákazů je právě § 1 odst. 2 část věty za středníkem o. z., jež zakazuje ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob. Povaha právní normy, od níž se taková ujednání odchylně (tj. zda jde o právní normu absolutně či relativně kogentní anebo o právní normu dispozitivní), přitom není významná. Jinak řečeno, ani od dispozitivní právní normy se strany nemohou odchýlit způsobem popsáním v § 1 odst. 2 části věty za středníkem o. z. Je-li však možno jakoukoliv odchylku od určité právní normy považovat (per se) za porušující dobré mravy, veřejný pořádek či právo upravující postavení osob, lze takovou právní normu kvalifikovat jako (absolutně) kogentní. V případě nepřímého zákazu zákon odchylně ujednání stran reprobuje tím, že je prohlašuje za neplatné, případně za zdánlivé, či určuje, že se k němu nepřihlíží. Příkladem nepřímého výslovného zákazu je § 580 o. z., podle něhož je neplatné (mimo jiné) právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje. I v tomto případě platí, že zákon zakazuje každou

odchylku od určité právní normy, která odporuje jejímu smyslu a účelu, byť by obecně nešlo o právní normu (absolutně) kogentní (tedy byť by jiné odchylky od právní normy byly možné). Brání-li však smysl a účel určité právní normy jakémukoliv odchýlnému ujednání, půjde o právní normu (absolutně) kogentní (srov. například výše citovaná R 152/2018 a R 10/2019).

27. V rozsudku ze dne 9. 9. 2020, sp. zn. 31 Cdo 684/2020, uveřejněném pod číslem 37/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud dodal, že samotná skutečnost, že zákon s určitým ujednáním stran výslovně nepočítá, neznamená, že by takové ujednání strany nemohly uzavřít a že by jím neměly být vázány. Pouze tehdy, odporuje-li určité ujednání smyslu a účelu určité právní normy, lze uvažovat o jeho neplatnosti (pakliže to smysl a účel dotčené právní normy vyžaduje).

28. V kontextu výše uvedené konstantní rozhodovací praxe je namísto právní úpravu účinků odstoupení od smlouvy a vypořádání smluvních stran po takovém odstoupení považovat zásadně za dispozitivní. Pro opačný závěr (o kogentnosti úpravy) dovolací soud v občanském zákoníku nenachází žádnou oporu. Občanský zákoník žádný výslovný (ani implicitní) zákaz smluvních odchylek v rámci této právní úpravy nestanoví. Ujednání stran odchylující se od zákonné úpravy účinků odstoupení od smlouvy a vypořádání jejich vzájemných práv a povinností (resp. vzájemných plnění) po odstoupení od smlouvy nelze a priori považovat za ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek, či právo týkající se postavení osob. Ve vztahu k úpravě odstoupení od smlouvy je v § 2001 o. z. navíc výslovně stanoveno, že odstoupit od smlouvy lze nejen tehdy, stanoví-li tak zákon, ale též ujednají-li si to strany. Proto též nelze uzavřít, že by smyslem a účelem úpravy odstoupení od smlouvy (§ 2001 a násl. o. z.) bylo bránit jakémukoliv odchýlnému ujednání. Zákonodárcem je předpokládáno, že podmínky pro odstoupení od smlouvy mohou být mezi stranami sjednány odlišně od podmínek zákonných. Při takovém ujednání pak lze též logicky předpokládat, že strany si sjednají (mohou sjednat) i to, s jakými účinky na jejich dosavadní práva a povinnosti odstoupení od smlouvy dopadne (tj. jaká práva a povinnosti zaniknou a jaká i nadále přetrvají) a jakým způsobem závazek po odstoupení od smlouvy vzájemně vypořádají (příp. též jaká práva a povinnosti jim odstoupením od smlouvy nově vzniknou). Ostatně skutečnost, že některá práva a povinnosti odstoupením nezanikají a mohou zavazovat strany i po odstoupení od smlouvy, je předpokládána též v § 2005 odst. 2 o. z. Nelze proto vyloučit ani ujednání, jímž strany pro případ odstoupení od smlouvy předem určí rozsah a obsah práv a povinností, kterými se nadále budou řídit, tj. která zůstanou zachována i po odstoupení od smlouvy, příp. která po odstoupení od smlouvy nahradí práva a povinnosti odstoupením zaniklá, a tím upraví vypořádání závazku ze zrušené smlouvy. Smluvní ujednání obsahující majetkové vyrovnání pro případ odstoupení od smlouvy pak jsou právním důvodem pro jejich plnění. Zákonný způsob vypořádání závazku ze zrušené smlouvy (ve smyslu § 2993 a též 2999 o. z.) se v takovém případě může uplatnit v rozsahu, na který sjednané vypořádání nedopadá.

29. K obdobným závěrům přitom dospěl Nejvyšší soud již v minulosti při posuzování povahy § 351 zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodní zákoník (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2010, sp. zn. 31 Cdo 4356/2008, uveřejněný pod číslem 24/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, Cpjn 204/2007, uveřejněné pod číslem 25/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

30. Vzhledem k výše uvedenému lze uzavřít, že smluvní strany si mohou (v mezích obecných korektivů) sjednat pro případ odstoupení od smlouvy jeho účinky a způsob vypořádání závazku odchýlně od úpravy v občanském zákoníku.

31. V projednávané věci odvolací soud sice připustil, že si žalobkyně a původní žalovaná ve smlouvě o dílo sjednaly, jakým způsobem mají po odstoupení od smlouvy postupovat. Ovšem tato smluvní ujednání stran následně nezohlednil a otázku vypořádání závazku ze zrušené smlouvy posuzoval podle zákonné úpravy obsažené v § 2991 a násl. o. z. Odvolací soud přitom pochybil již tím, že ohledně účinků odstoupení od smlouvy aplikoval § 2004 odst. 2 o. z., aniž posoudil, zda ze smluvních

ujednání týkajících se odstoupení od smlouvy nevyplývalo, že strany určily účinky odstoupení odlišným způsobem, tj. že smluvně určily rozsah, v jakém měly zaniknout jejich práva a povinnosti v případě odstoupení od smlouvy, jaké práva a povinnosti naopak měly i po odstoupení od smlouvy zůstat zachovány, případně jaké práva a povinnosti měly přetrvat v modifikované podobě či nově vzniknout po odstoupení od smlouvy za účelem vypořádání jejich vztahu. Nehodnotil tedy v souladu s tím, co mezi stranami bylo ujednáno pro případ odstoupení od smlouvy, za jakých podmínek mohla žalobkyně po žalované 4) poté, co od smlouvy odstoupila, požadovat zaplacení ceny za již provedené práce (včetně ceny za práce provedené v říjnu 2014).

32. Konkrétně se odvolací soud řádně nezabýval dopadem ujednání v čl. XI smlouvy, podle kterého bylo povinností žalobkyně jako zhotovitelky neprodleně po odstoupení od smlouvy zastavit práce, zabezpečit dílo v nezbytném rozsahu, zpracovat soupis všech provedených prací včetně ocenění podle způsobu, kterým byla stanovena cena díla, a vyzvat písemně žalobkyni 4) jako objednatelku do 7 pracovních dnů od vyhotovení soupisu k dílčímu předání díla. Povinností žalované 4) potom bylo do 7 pracovních dnů od doručení výzvy zahájit dílčí přejímací řízení provedené způsobem uvedeným pro řádné převzetí díla. Následně bylo povinností žalobkyně provést finanční vyčíslení provedených a předaných prací se zúčtováním poskytnutých dílčích plnění a vypracovat a doručit žalované 4) fakturu za skutečně provedené a převzaté práce.

33. Odvolací soud relevantně neposoudil význam tohoto ujednání pro nároky stran po odstoupení od smlouvy (pro obsah a rozsah jejich práv a povinností), zejména se nevypořádal s ujednáním, podle kterého žalobkyně mohla po odstoupení od smlouvy uplatňovat po žalované 4) fakturou částku za „provedené a převzaté práce“ (při současném zúčtování poskytnutých dílčích plnění) poté, co dojde k „dílčímu předání díla“. Jeho závěr, že „nedodržení uvedeného postupu však nemůže znamenat, že by nemělo dojít k vypořádání jejich vzájemných závazků“ bez dalšího nemůže jako správný obstát, neboť nerespektuje zásadu pacta sunt servanda. Skutečnost, že k dílčímu předání díla nedošlo, přitom v řízení nebyla sporná. Z jakých důvodů se tak stalo (v tomto směru lze odkázat na námítky žalobkyně uplatněné v předchozím průběhu řízení a též ve vyjádření k dovolání) a jaké to případně mohlo mít následky pro posouzení nároku žalobkyně, pak odvolací soud vzhledem ke svému nesprávnému právnímu posouzení nehodnotil vůbec.

34. Právní posouzení věci odvolacím soudem je proto nesprávné.

35. Dalšími otázkami, které žalované předložily k dovolacímu přezkumu, se Nejvyšší soud s ohledem na výsledek posouzení výše uvedené otázky již nezabýval. Otázky, zda je podle právní úpravy po odstoupení od smlouvy potřeba vystavit opravné daňové doklady k fakturám vystaveným před odstoupením od smlouvy, které nebyly do okamžiku účinnosti odstoupení od smlouvy uhrazeny, a zda je následně třeba na pohledávku z titulu bezdůvodného obohacení vystavit novou fakturu, by byla relevantní toliko v případě, pokud by se neměla uplatnit smluvně sjednaná pravidla vypořádání závazku po odstoupení od smlouvy, což však (v kontextu výše uvedeného) v projednávané věci není naplněno. Je též nadbytečné se zabývat otázkou, co je třeba při vypořádání bezdůvodného obohacení ve smyslu § 2999 odst. 2 o. z. vzít v úvahu (zda i znehodnocení majetku obohaceného vlivem vad poskytnutého plnění, a z čeho je nezbytné při jeho stanovení vycházet) za situace, kdy měla být posuzována smluvní ujednání o vypořádání stran po odstoupení od smlouvy, a není tak zřejmé, zda je žalobkyně vůbec oprávněna uplatňovat nárok za práce provedené v říjnu 2014 (příp. v jakém rozsahu), vůči němuž žalované započítávaly svůj nárok, který měl vyplývat z vadného plnění žalobkyně. Lze pouze dodat, že vzhledem ke svému nesprávnému posouzení věci si soudy obou stupňů neujasnily ani to, zda součástí ujednání, jimiž se měl řídit vztah smluvních stran po odstoupení, byla též dohoda týkající se případných práv a povinností v případě vad poskytnutého plnění.

36. Podle ustanovení § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. je-li dovolání přípustné, Nejvyšší soud přihlíží

též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

37. Nejvyšší soud žalovanými namítané (ani jiné) vady řízení v projednávané věci neshledal. Hodnocení důkazů znaleckými posudky soudy obou stupňů není nepřezkoumatelné. Soud prvního stupně dostatečně podrobně uvedl důvody, pro které nevycházel ze znaleckého posudku Ing. Motyčky (srov. zejména body 28 a 37 odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně). Odvolací soud pak na tyto závěry odkázal jako na správné a výtky žalovaných v tomto směru vznesené nepovažoval za důvodné. Z odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně je též zřejmé, že si vyjasňoval případné rozpory ve znaleckých posudcích prostřednictvím výsledku zástupce znaleckého ústavu, který posudek zpracoval, jakož i výsledku znalce Ing. Motyčky. Tvrzení žalovaných o domnělém diskriminačním přístupu soudu ke znaleckému posudku Ing. Motyčky (předloženém žalovanými), proto dovolací soud nesdílí. Stejně tak je zjevně nedůvodná námitka žalovaných o nedostatečné kvalifikaci Ing. Jokla, neboť znalecký posudek v řízení podal znalecký ústav Jokl Appraisal, v. o. s., a nikoliv Ing. Jokl, který vystupoval pouze jako zástupce znaleckého ústavu. Další argumentace žalovaných o vadách řízení pak představuje spíše polemiku s hodnocením důkazů provedeným soudem prvního stupně, potažmo soudem odvolacím. V rámci dovolacího řízení ovšem Nejvyššímu soudu zásadně nepřísluší přezkoumávat hodnocení důkazů provedené soudy nižších stupňů.

38. Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) rozsudek odvolacího soudu zrušil a to včetně závislých výroků o nákladech řízení (§ 243e odst. 1, odst. 2 věta třetí o. s. ř.). Důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně. Nejvyšší soud proto podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. zrušil též rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I, III, IV a V (výrok II nebyl předmětem odvolacího ani dovolacího řízení) a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Procesní společenství účastníků](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Odpovědnost za škodu](#)
- [Konkurs \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Mzda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oddlužení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Význam řízení](#)
- [Vzájemné plnění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Věcná příslušnost](#)